

Zánik trestů a ochranných opatření

27.10.2008

přednáška v magisterském studiu

studující v DSP
Mgr. Kateřina Krejčíříková
Mgr. Jan Vylegala

Nedostatek trestnosti činu a nedostatek (zánik) trestů a ochranných opatření

- 1) Nedostatek trestnosti činu
 - a) Okolnosti **vylučující** trestnost činu (ex tunc)
 - b) **Zánik** trestnosti činu (ex nunc)
- 2) Zánik trestů a ochranných opatření
- 3) Zánik trestů a ochranných opatření z pohledu vybraných funkcí a základních zásad trestního práva
- 4) Nedostatek trestnosti činu a nedostatek trestů a ochranných opatření **de lege ferenda** (úprava dle nového TZ – odlišnosti oproti současnému TZ)

1. Nedostatek trestnosti činu

a) Okolnosti **vylučující** trestnost činu

- ❖ Nutná obrana § 13 TZ
- ❖ Krajní nouze § 14 TZ
- ❖ Oprávněné použití zbraně § 15 TZ
- ❖ Dovolené riziko
- ❖ Svolení poškozeného
- ❖ Výkon práva a povinností

1. Nedostatek trestnosti činu

b) **Zánik** trestnosti činu

- ❖ Zánik nebezpečnosti činu pro společnost § 65 TZ
- ❖ Účinná lítost § 66 TZ
- ❖ Promlčení trestního stíhání § 67 (1) TZ
- ❖ Zánik trestnosti přípravy § 7 (3) TZ, pokusu § 8 (3) TZ, účastenství
- ❖ Smrt pachatele
- ❖ Milost prezidenta (tzv. abolice) § 366- 368 tr. ř.

2. Zánik trestů

- ❖ Promlčení výkonu trestu § 68 (1) TZ
- ❖ Milost prezidenta (tzv. agraciace a rehabilitace) § 366 – 368 tr. ř.
- ❖ Výkon trestu
- ❖ Smrt odsouzeného
- ❖ Zahlazení odsouzení § 69 TZ

2. Zánik ochranných opatření

- ❖ Upuštění od výkonu ochranného opatření
- ❖ Výkon ochranného opatření
- ❖ Smrt toho, komu bylo ochranné opatření uloženo

3. Zánik trestů a ochranných opatření z pohledu vybraných funkcí a základních zásad trestního práva

- ❖ Funkce ochranná a preventivní
- ❖ Funkce represivní a regulativní
- ❖ Zásada zákonnosti
- ❖ Zásada zákazu analogie
- ❖ Zásada zákazu retroaktivity
- ❖ Zásada personality trestů
- ❖ Zásada žádný trestný čin bez zákonného trestu (neodvratnost trestu)
- ❖ Zásada ne bis in idem z hlediska trestu

- ♦ Útok **nutno poopravit, charakteristiky se**
- ♦ Subsidiarita **pomíchal**
- ♦ Proporcionalita
- ♦ Proti nebezpečí
- ♦ Škoda jen útočnickovi
- ♦ Speciální ke KN
- ♦ Nebezpečí
- ♦ **Není subsidiarita**
- ♦ Zcela zjevně nepřiměřená
- ♦ Proti útočnickovi
- ♦ Škoda i třetí osobě
- ❖ Exces intenzivní - ≥ následek
- ❖ Exces intenzivní - ZZN
- ❖ Exces extenzivní – nehrozí přímo
- ❖ Exces extenzivní – nehrozí přímo

Oprávněné použití zbraně § 15

- ◆ Zpravidla subsidiarita
- ◆ Proporcionalita

Dovolené riziko

- ◆ Subsidiarita
- ◆ Prospěšný cíl
- ◆ Pravděpodobnost ohrožení
- ◆ Zákaz riskovat s lidskými životy
- ◆ Postup dle předpisů a nejnovějších poznatků

Svolení poškozeného

- ♦ Způsobilé zájmy
- ♦ Způsobilé svolení
- ♦ Způsobilý poškozený
- ♦ Nejpozději při činu

Výkon práv & povinností

- ♦ Postup v souladu se zákonem

1. Nedostatek trestnosti činu – zánik

Zánik NČS § 65

- ♦ Změna společenské situace
- ♦ Změna osoby pachatele
- **Nezaměňovat s postupem podle § 16/1 !!!**

Účinná lítost § 66

Obecná:

- ♦ Dobrovolné zamezení/napravení následku nebo
- ♦ Dobrovolné oznámení

Zvláštní:

Přímo u některých skutkových podstat

Např. § 147a, § 214

Promlčení trestního stíhání § 67

- ♦ Dle horních trestních sazeb (3, 5, 12, 20 let)
- ♦ Nepromlčují se TČ uvedené v § 67a

Běh lhůty:

- ♦ DTČ – spáchání
- ♦ Pokus – ukončení jednání
- ♦ Účastenství – jednání hlavního pachatele
- ♦ Pokračující a hromadný TČ – poslední útok
- ♦ Trvající TČ – odstranění protiprávního stavu

Stavení lhůty – např. podmíněné zastavení tr. stíhání...

Přerušení lhůty – např. sdělení obvinění...

Zánik trestnosti přípravy/pokusů

§ 7 (3), § 8 (3)

- ♦ Dobrovolné upuštění a odstranění nebezpečí, nebo
- ♦ Dobrovolné oznámení

- ❖ Příprava a neukončený pokus
- ❖ Ukončený pokus
- ❖ Tzv. kvalifikovaná příprava, kvalifikovaný pokus

Zánik trestnosti účastenství

- ♦ Dobrovolné zabránění hlavnímu pachateli

Smrt pachatele § 11 (1) e) tr. ř.

Milost prezidenta § 366 – 368 tr. ř.

- ❖ Milost - individuální
- ❖ Amnestie - hromadná

Formy:

- ♦ **Abolice** – zastavení/nezahájení tr. stíhání
- ♦ Agraciace – prominutí/zmírnění uloženého trestu
- ♦ Rehabilitace – prominutí/zmírnění následků odsouzení ve formě zahlazení odsouzení

Zánik trestnosti způsobuje jen **abolice**. Agraciace a rehabilitace způsobují zánik trestu (viz dále)

2. Zánik trestů

Smrt odsouzeného (personalita trestů)

Promlčení výkonu trestu § 68 (1)

- ♦ Délka se odvíjí od konkrétního trestu (5, 10, 15, 20 let)
- ♦ Nepromlčují se tresty uložené za TČ uvedené v § 67a
- ♦ Lhůta počíná PM rozsudku, u podmíněného odsouzení/ propuštění PM rozhodnutí, že se trest vykoná

Stavení – např. výkon jiného trestu odnětí svody

Přerušeni – nový TČ se stejným/přísnějším trestem

- ❖ Promlčení je fakticky vyloučeno u trestu ztráty čestných titulů a vyznamenání, zákazu činnosti a trestu zákazu pobytu – jejich výkon začíná fakticky již PM rozsudku (obdobně u majetkových trestů, které zakládají převod vlastnictví z odsouzeného na stát PM rozsudku)

Milost § 366 – 368 tr.ř.

❖ Milost - individuální

❖ Amnestie hromadná

Formy:

- ♦ Agraciace – prominutí/zmírnění již uloženého pravomocného trestu
- ♦ Rehabilitace – prominutí/zmírnění následků odsouzení ve formě zahlazení odsouzení

(abolice způsobuje zánik trestnosti (viz výše))

Výkon trestu

Zahlazení odsouzení

❖ Zákon

- ♦ OPP – vykonáním/pravomocným upuštěním § 45a (5)
- ♦ Peněžitý trest – NdbTČ vykonáním/pravomocným upuštěním § 54 (4) (x ÚmsITČ – výrok soudu)
- ♦ Propadnutí věci – PM rozsudku § 55 (4)...

❖ Výrok prezidenta

❖ Výrok soudu

- ♦ Trest vykonán/promlčen/prominut
- ♦ Po výkonu/promlčení/prominutí řádný život po zahlazovací dobu
- ♦ Obligatorní zahlazení § 69 (1)
- ♦ Fakultativní zahlazení § 69 (3)

3. Zanik trestu a ochranných opatření z pohledu vybraných funkcí a základních zásad trestního práva

- ❖ Funkce ochranná a preventivní
- ❖ Funkce represivní a regulativní
- ♦ **Zásada zákonnosti** – *nulla poena sine lege scripta* (žádný trest bez zákona) + žádný trest bez TČ
 - + zásada humanismu
 - + zásada adekvátnosti trestu
 - + zásada účelnosti trestu
- ♦ **Zásada neodvratnosti trestu** – zásada žádný TČ bez zákonného trestu; vázána na promlčení výkonu trestu

♦ **Zákaz analogie** k tíži pachatele – ne trest, který zákon nezná; analogie ve prospěch je dovolená

♦ **Zákaz retroaktivity** k tíži pachatele (nového přísnějšího trestu) – zákon (trest) platný a účinný v době spáchání TČ, vyjma kdy je to pro pachatele příznivější

Výjimky, kdy se použije vždy nového zákona:

- a) druh trestu
- b) ochranné opatření
- c) výkon trestu
- d) zahlazení odsouzení

- ♦ **Zásada ne bis in idem** z hlediska trestu – zákaz kumulace určitých druhů trestů – např. § 28 (2)

- ♦ **Zásada personality trestů** – trest postihuje jen pachatele

„Vybočení“ z personality – trest dopadne i na osobu odlišnou od pachatele – např. z důvodu změny ekonomického standardu rodiny; na rodiče...; u ochranných opatření zabrání věci z důvodu obecného zájmu § 73 (1) c)

4. Nedostatek trestnosti činu a nedostatek trestů a ochranných opatření **de lege ferenda**

Institut „**okolnosti vylučující protiprávnost**“

- Výslovná úprava „**svolení poškozeného**“ – nedopadá na tzv. euthanasii
- Výslovná úprava „**přípustného rizika**“, princip vyváženosti
- U **krajní nouze** doplněna podmínka, že ohrožený „nemá povinnost snášet nebezpečí“ – dle důvodové zprávy by KN bez takového doplnění vylučovala protiprávnost činů, které by jinak byly např. zneužitím pravomoci úřední osoby
- 🔑 Z důvodu změny systematiky zvláštní části nového TZ dochází i ke změně ochrany jednotlivých zájmů v případě jejich kolize

Zánik trestní odpovědnosti (x zánik trestnosti)

U přípravy a pokusu TČ zavedena nová dikce

- **Nový TZ** – trestní odpovědnost za přípravu/pokus zaniká, jestliže pachatel **dobrovolně upustil** od dalšího jednání směřujícího k spáchání TČ **a** učinil včasné oznámení
- **Současný TZ** – trestnost přípravy/pokusu zaniká, jestliže pachatel dobrovolně učinil včasné oznámení

U **zániku účastenství** - úprava jak u přípravy/pokusu

- Prodloužení promlčecích lhůt u promlčení trestní odpovědnosti (dle platného TZ trestního stíhání) i u promlčení výkonu trestu
- Prodloužení zahlazovací doby (až 15 let); na druhou stranu u „výchovných“ trestů^[1] se zahlazovací doba zkracuje (1 rok)
- ☞ Nový TZ **nezná** zánik trestnosti v případě **zániku NČS** (současné materiální pojetí TČ), neboť nový TZ je založen (pouze) *sice* na formálním pojetí TČ § 12/1, § 13/1), *avšak připouští materiální korektiv (§ 12/2)* (...pojetí nezná)

[1] Dle důvodové zprávy: Trest domácího vězení, propadnutí majetku, propadnutí věci nebo jiné majetkové hodnoty, zákaz pobytu, peněžitý trest za ÚTČ